

LUNDS
UNIVERSITET

Pedagogiska institutionen
Box 199, 221 00 Lund

Kurs: Ped 442
Kandidatuppsats, 10 poäng, 41-60 poäng
Datum: 2006-01-24

Klassidentitet - Individuell identitet

En litteraturstudie av klass

Rigmor C Löfvenhamn

Handledare:
Ulf Torper
Glen Helmstad

Abstract

Arbetets art: C-uppsats
Sidantal: 36
Titel: Klassidentitet – Individuell identitet
Författare: Rigmor C Löfvenhamn
Handledare: Ulf Torper
Glen Helmstad
Datum: 2006-01-24
Sammanfattning: Dagens samhälle är förvisso inte samstämmigt med gårdagens och inte heller morgondagens. Trots att det i samhällsdebatten idag gärna hävdas att klassamhället snart inte längre existerar så finns det fortfarande där i alla högsta grad. Ett samhälle där individer upplever klasstillhörighet och där klassidentiteten är en del av den sociala identiteten.

Genom en litteraturstudie som baseras på tre rikstäckande undersökningar i ämnet klassidentitet har jag studerat hur viktig känslan av klasstillhörighet och klassidentitet är för individens identitetsskapande.

Med en pedagogiskt sociologisk ansats har jag sökt besvara frågan; Hur inverkar klasstillhörighet och klassidentitet på individens identitetsutveckling? Samt med följdfrågan; vilken påverkan kan en underskattad eller försvagad syn på klasstillhörigheten få för individens identitetsutveckling?

Resultatet visar att en majoritet av de tillfrågade i materialet anser att klassamhället fortfarande förekommer samt att de känner klasstillhörighet och kan identifiera sig med sin klass, vilket visar att det närmast kan ses som oansvarligt att i dagsläget försöka ignorera klassindelningens existens. Det kan medföra inre förvecklingar och förvirring hos individen vilket kan skapa en känsla av otrygghet, vilshenhet och i förlängningen en försvårad identitetsutveckling. Något som även kan påverka den sociala omvärlden och samhället i stort.

Jag vill, med min studie, visa på ett behov av fortsatta diskussioner och en fördjupning i detta ämne som inkluderar vilka följder detta kan få för individen vid olika scenarier, både inom skola och arbetsliv.

Nyckelord: Individ, identitetsutveckling, individualism, roll, klass, klassidentitet, klassamhälle, klasstillhörighet

Innehållsförteckning

ABSTRACT	1
INNEHÅLLSFÖRTECKNING	2
FÖRORD.....	4
1. INLEDNING.....	5
1.1 Syfte	6
1.2 Frågeställning	6
1.3 Pedagogisk relevans.....	7
2. TEORETISKA UTGÅNGSPUNKTER OCH TILLVÄGAGÅNGSSÄTT.....	7
2.1 Val av litteratur	8
2.2 Förfaringssätt	9
2.3.1 Avgränsningar.....	10
2.3.2 Källkritik	10
2.3.3. Kvalitet och etik.....	10
2.4 Begreppsförtydligande	11
2.4.1 Individualism.....	11
2.4.2 Identitet.....	12
2.4.3 Roll	13
2.4.4 Klass och klasstillhörighet.....	13
2.4.5 Klassmedvetande.....	16
2.4 Historiskt perspektiv	16
2.5 Tidigare forskning.....	17
3. RESULTAT	19
3.1 Klassindelning	19
3.2 Klasstillhörighet	20
3.3 Klassidentitet.....	24
4. DISKUSSION OCH SLUTSATS	28
4.1 Reflektioner kring metod och genomförande	28

4.2 Klassidentitet - Individuell identitet	28
4.3 Funderingar inför framtiden	32
5. REFERENSLITTERATUR.....	34

Förord

Är samhällsklasser enbart ett sätt för ett fåtal att, för sig själva, bevisa sin makt och överlägsenhet eller finns där en djupare innebörd i begreppet? Att tillhöra och identifiera sig med en samhällsklass kan kanske vara viktiga komponenter i en individs liv. Det är sådana här funderingar som fått mig att genomföra denna studie.

Jag är född och uppvuxen i ett litet samhälle utanför Umeå. Ett samhälle präglad av det Stora Skogsbolaget, timmer och pappersmassa. Denna lilla samhällseliga värld bestod till stor del av markanta distinktioner mellan överklass, medelklass och arbetarklass, blandat med ett smått lutheranskt synsätt och en förhärskande jantelag. Mina föräldrar tillhörde arbetarklassen och därmed så även jag. Måhända uppkom mitt intresse för klasstillhörighet redan här.

Min förståelse för klassamhället som begrepp är inte enbart baserad på min uppväxt utan även på de kunskaper och erfarenheter som jag införskaffat under studietid och arbetsliv. I olika arbetsmiljöer tillsammans med människor med olika uppväxtförhållanden har jag tyckt mig se både vitala, ovidkommande och besvärade förhållningssätt till klasstillhörighet.

Att den litteratur jag valt att studera och tolka i mina studier odelat kommer från författare verksamma vid Umeå Universitet är i detta sammanhang en ren tillfällighet och bör betraktas som en ren lustifikation.

Till sist, tack Ulf Torper och Glen Helmstad för er uppmuntran, ambition och ert tålamod med att strukturera om en rapportskrivande projektledare till en forskande student.

Västerstad, januari 2006

Rigmor C Löfvenhamn

1. Inledning

”Så länge alla vill ha mer måste klasser uppstå...”
*Erich Fromm*¹

Det svenska samhället har inte längre ett homogent tema som individen automatisk kan känna tillhörighet i. Det anses nästan vulgärt att, i vissa kretsar, tala om klassamhälle i den individualistiska tidsperiod som idag råder.

Kanhända är det dags att begrunda om det inte är nödvändigt, och kanske till och med avgörande, med en grundläggande gruppindelning eller klassindelning för individens självbild och fastställande av sin egen identitet.

Att vi lever i en konstant föränderlig värld där förändring och utveckling är både naturligt och nödvändigt för mänsklighetens fortskridande, det anser nog de allra flesta. Däremot, menar jag, ska man vara något återhållsam med att helt avfärda gamla och invanda modeller och förutsättningslöst kasta sig in i något som, inom samhällsutvecklingen, kan kännas aktuellt för stunden. Det vore kanske mer befogat att använda sig av Hegels dialektiska utvecklingsprocess. Där utvecklingen från ett kollektivt tänkande till ett individualistiskt sådant ses som en dialog mellan dessa uppfattningar för att så småningom komma fram till en gemensam ståndpunkt.² Dagens samhälle är alltså inte samstämmigt med gårdagens och inte heller morgondagens men om klasstillhörigheten fortfarande har en samhörighet med individens beteenden och vanor bör den inte helt avfärdas.

Men jag tycker mig i Sverige skönja en, om än en mild sådan, övergång till ett *laissez faire*-samhälle,³ som bland annat Herbert Spencer förespråkade. Ett samhälle, som besitter vissa socialdarwinistiska drag, där den starkaste eller mest anpassningsbara överlever.

Vi existerar i en tidsperiod, säger Ulrich Beck, under vilken den sociala ordningen i samhället, klasstillhörigheten, etniciteten och den traditionella familjen alltmer försvagas.⁴ I denna individualistiska era strävar individen, med samhällets goda minne, efter en självcentrerad och egennyttig livsstil. I förlängningen gagnar det, förutom ett gynnat fåtal, varken individen eller samhället. Istället för utveckling av varje individs förutsättningar kan en avveckling av det nutida klassamhället snarare leda till ökade klassklyftor.⁵ För individen kan det istället för ett självbejakande sätt att leva snarare rendera till ett liv som begränsas av en känslomässig inre otrygghet, instabilitet som leder till en bristande identitetsutveckling. Detta anser jag vara ett problem och det bör uppmärksammas och diskuteras.

---

¹ 1976, Fromm Erich. *Att ha eller att vara*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur, s 25

² 1990, Ekman Rolf. *Filosofins grunder*. Göteborg: Akademiförlaget, s 146 ff.

³ Se Begreppsförtydliganden

⁴ 2005, Artikelkompendium SOC 40. Beck Ulrich. Living your own life in a runaway World.

⁵ 1995, Ödman Per-Johan. *Kontrasternas spel*. Stockholm: Prisma, s 626 ff.

1.1 Syfte

Uppsatsens syfte är att studera huruvida klasstillhörighet och social struktur är av betydelse för individen, dels i identitetsutvecklingen, i form av olika roller, samt för den inre känslomässiga tryggheten. En människas karaktär, personlighet och identitet byggs upp i en relation till andra människor. Det uppstår i sociala sammanhang och ger individen en känsla av tillhörighet och varaktighet. Människan har ett behov av andra människor och att bli erkänd, att äga en livsberättelse.⁶ Begreppet klass kan ibland betraktas som omodernt och inaktuellt på ett teoretiskt plan, men dess yttringar är ännu märkbara. Även om de olika samhällsklassernas sammansättning och storlek förändrats genom det senaste århundradet så behöver det inte, per automatik, medföra att klasserna upphört att existera.⁷ Klassamhället och dess för- och nackdelar har de senaste åren diskuterats allt mer i samhällsdebatten.

Det har gjorts en del studier och undersökningar i denna fråga, bland annat vid Umeå Universitet. Det är ett aktuellt ämne, men diskuteras sällan utifrån det perspektiv som nämns här ovan. Snarare dryftas klassfrågan utifrån individens yrke, position i arbetslivet och politiska sympatier.⁸ Det är förvisso också ett fenomen värt att fördjupa sig i, men mitt arbete bygger enbart på den enskildes identitetsutveckling.

Tillvägagångssättet för att uppnå mitt syfte är att med hjälp av litteraturstudier söka svar på nedanstående frågor. En utförlig beskrivning av vald litteratur återfinns under rubrik 2 där jag också utvecklar varför jag valt just dessa. Ansatsen är en pedagogisk sociologisk sådan. Med detta menas här att undersöka interaktionen mellan individer, deras inbördes relationer, deras relationer till samhället och faktorer som påverkar detta.⁹ Då jag vill se huruvida individers identitetsutveckling, identifiering och rollskapande kan påverkas om klassamhället försvagas lämpar sig denna ansats bäst. Jag utgår även från ett funktionalistiskt synsätt då jag studerar de inre sammanhangen inom en social struktur.

1.2 Frågeställning

I sin strävan att skapa sig en identitet behöver individen något som väcker igenkännande och därmed även ger en inre säkerhet och trygghet. Identiteten, personligheten och karaktären hos en människa byggs upp i en relation till andra människor. Den uppstår alltså i sociala sammanhang då människan har ett behov av andra människor och att bli erkänd.¹⁰

---

⁶ 1999, Sennett Richard. *När karaktären krackelerar*. Stockholm: Atlas

⁷ 2004, Svallfors Stefan. *Klassamhällets kollektiva medvetande*. Umeå: Boréa Bokförlag. s 29 ff.

⁸ 2001, Cigéhn Göran, Johansson Mats, Karlsson Lena. *Klassidentitet i upplösning*. Sociologiska institutionen Umeå: Umeå Universitet. s 11 ff.

⁹ 1992, Leino Anna-Liisa, Leino Jarkko. *Grundbok i pedagogik*. Esbo: Schildts Förlag. s 41

¹⁰ 1999, Sennett R

Jag tror att klasstillhörighet i detta fall kan vara av betydelse och söker därför besvara följande frågor:

- Hur inverkar klasstillhörighet och klassidentitet på individens identitetsutveckling?
- Hur kan en förringande syn på klassamhället och klasstillhörigheten påverka individens identitetsutveckling?

1.3 Pedagogisk relevans

Pedagogikens beröringspunkter med sociologin och socialpsykologin är många, som jag tidigare nämnt. De faktorer som kan påverka individen och dess förhållande till andra individer och till samhället är i första hand strukturella sådana, i samhället och i utbildningssystemen. Faktorer som med tiden förändras och på olika sätt påverkar den pedagogiska processen. De individuella, mänskliga, sociala relationerna inom denna process och faktorer som påverkar dessa bildar en mikronivå inom den pedagogiska sociologin. Utbildningssystemen och utvecklingen av dessa bildar en makronivå.¹¹ Klasstillhörigheten, som kan uppfattas både i en objektiv respektive subjektiv dimension, kan ses höra samman både med mikro- och makronivån. Därmed kan den ha betydelse både inom den pedagogiska utvecklingen samt, i första hand, för den vuxne individens lärandeprocess.

2. Teoretiska utgångspunkter och tillvägagångssätt

Ämnet klassamhälle och klasstillhörighet är aktuellt, både inom samhällsdebatten i stort och inom vissa forskningskretsar. Det har gjorts några rikstäckande studier i Sverige på senare tid som ännu torde vara relevanta i studiesyfte. Jag har valt att använda mig av redan färdigställt material som jag alltså själv ej sammanställt eller samlat in, se vidare under val av litteratur.

Till min hjälp använder jag mig av litteraturstudier som metod. Ändamålet med min studie är att söka sammanfatta och tolka den valda, aktuella litteraturen för att utifrån den kunskap där finns prova min frågeställning.¹² Jag har övervägt huruvida den bäst kan besvaras eller belysas, genom en empirisk undersökning eller genom litteraturstudier, och har kommit fram till det senare. Anledningarna är flera, där naturligtvis tidsaspekten för mitt arbete spelar en viss roll.

Men framför allt så anser jag att de landsomfattande undersökningar som delar av vald litteratur bygger på är tidsenliga, adekvata, representativa för ämnesområdet, heltäckande och nogsamt sammanställda av erfarna forskare och skriftställare. Det känns därför obefogat att, ännu en gång, uppfinna hjulet.

---

¹¹ 1992, Leino A-L/Leino J

¹² 1999, Polit Denise, Hungler Bernadette. *Nursing research, principals and methods*. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins

2.1 Val av litteratur

När det gäller materialet rörande klassamhälle, klasstillhörighet och klassidentitet så har jag valt tre arbeten som berör detta, vars författare alla är knutna till Umeå Universitet.

Lena Karlsson offentliggjorde i juni 2005 sin avhandling: *Klasstillhörighetens subjektiva dimension, klassidentitet, sociala attityder och fritidsvanor*.¹³ Hon har för avsikt att mer utförligt studera klassbegreppets betydelse i samhället. Har den individualistiska hållningen blivit alltmer överordnad den kollektiva eller är klasstillhörighet fortfarande både en påtaglig och betydande orsak till skillnader inom en rad områden? Klasstillhörigheten berör, förutom livsstilar, många områden menar hon. Exempelvis hur makt och inflytande i arbetslivet och samhället i stort fördelas, faktorer som fortfarande existerar även om de blivit mindre synbara. Därför är det viktigt vilka aspekter av klass som avses. De som förs fram i studien är ekonomiska, sociala och kulturella. En fråga som Karlsson ställer sig är; Om individers livsstilar är resultatet av deras fria val, varför visar sig då klasstillhörigheten fortfarande ha ett nära samband med såväl livsstilar, smaker, intressen och vanor som referenser? Detta betyder dock inte att dagens samhälle är identiskt med gårdagens, säger hon vidare. Förändringar sker kontinuerligt samtidigt som många sociala förhållanden reproduceras.

Några år tidigare publicerades *Klassamhällets återkomst* av Göran Cigéhn, Mats Johansson och Lena Karlsson. Där behandlas klassidentitet, arbetsliv och fritid vid början av ett nytt sekel.¹⁴ Här presenteras resultat av den landsomfattande forskning beträffande klassidentitet som gjordes 1997 och som var en uppföljning av den studie som gjordes 1993. Med klassamhällets återkomst menar författarna att det ska ses utifrån det perspektiv som är centralt i undersökningen, nämligen människors subjektiva upplevelser av klassamhället och dess konsekvenser.

Till sist har jag tagit med Göran Cigéhns och Mats Johanssons *Klassidentitet i upplösning* utgiven 1997.¹⁵ Denna skrift är resultatet av det första landsomfattande forskningsprojektet, 1993, och den beskriver betydelsen av klass, politik och arbete i 1990-talets Sverige. Då jag tidigare förklarat att mitt arbete inte i första hand fokuserar på politiska och ekonomiska förhållanden så kan dock en påverkan av dessa intressen inte förbises. Därför anser jag att denna skrift har något att tillföra mina studier.

Jag har valt dessa alster som underlag då de känns aktuella, väl förankrade i nuet och bygger på vetenskaplig forskning. Författarna har haft olika utgångspunkter och syften med sina arbeten men de fokuserar alla på klassamhället och dess betydelse för individen.

---

¹³ 2005, Karlsson Lena. *Klasstillhörighetens subjektiva dimension*. Sociologiska institutionen. Avhandling. Umeå: Umeå Universitet.

¹⁴ 2001, Cigéhn Göran, Johansson Mats, Karlsson Lena. *Klassamhällets återkomst*. Sociologiska institutionen Umeå: Umeå Universitet.

¹⁵ 1997, Cigéhn Göran, Johansson Mats. *Klassidentitet i upplösning*. Sociologiska institutionen Umeå: Umeå Universitet.

2.2 Förfaringssätt

Arbetsprocessen har kortfattat bestått av att samla in, ordna, omstrukturera, samt göra en tolkning av den förskaffade informationen. Vid insamlingen av materialet så har jag först använt mig av olika sökmotorer på Internet. Där kom jag ganska omgående in på Umeå Universitets hemsida och kunde sedan söka mig vidare till den litteratur jag nu valt.¹⁶ Då jag betraktar denna litteratur som tillräcklig, relevant och tillämpbar för min frågeställning har jag bestämt sig för att begränsa mig till dessa tre alster.

Det karaktäristiska i litteraturen är den gemensamma nämnare gällande klassidentitet som finns. Det vill säga de rikstäckande undersökningarna, som gjorts mellan 1993-2000 på uppdrag av Sociologiska institutionen vid Umeå universitet.¹⁷ Ur denna litteratur kommer ett visst urval att göras utefter den inriktning min frågeställning har.¹⁸ Jag använder mig inte av någon specifik urvalsmetod utan utgår från respektive författarens resultat och slutsats. Vad som utmärker min litteraturanlys är att jag inte granskar ett sakförhållande i vanlig mening. Snarare studerar jag en beskrivning av verkligheten som andra utfört. Här vill jag naturligtvis undvika att vara subjektiv i min tolkning men att därmed försäkra att arbetet inte påverkas av mina erfarenheter vore alltför pretentiöst.¹⁹

Materialet har tolkats och analyserats utifrån författarnas resultat av de surveyundersökningar som tidigare nämnts. Jag har koncentrerat mig på de tabeller och resultat som berör min frågeställning mest, se avgränsningar här nedan. Avsikten är att sedan sätta det i samband med teorier om gruppers betydelse, rollskapande, individualism och identitet för att på så sätt söka besvara mina frågor. De bedömningsgrunder jag vill uppfylla är av induktiv art, då ämnesvalet kan, ur flera perspektiv, betraktas som subjektivt.

Jag utgår här från individen och det sociala sammanhanget vilket exempelvis är mycket centralt i Deweys pedagogik.²⁰ Dessa kategorier kan analyseras utifrån olika begrepp och beroende på vilka relationer som finns mellan dem. Dewey tittade mycket på begreppen *utveckling* och *nytta*, d.v.s. utveckling för individen och nytta för samhället. Jag kommer förvisso att se till dessa båda begrepp med betoning på individens utveckling och identitetsutveckling. Vilket självfallet, i förlängningen, även har en inverkan på samhället individen lever i och går därför inte helt att bortse från.

Till en viss del kommer jag att använda mig av argumentationsanalys, detta då det kan kännas oundvikligt att i denna litteraturmängd inte finna något att ifrågasätta. Enligt Barbosa da Silva så består ett fullständigt argument av ett antal satser eller utsagor som kallas premisser och en slutsats.²¹

---

¹⁶ 2005, Umeå Universitet 2005-10-07

¹⁷ 2005, Karlsson L s 6

¹⁸ Se Avgränsningar

¹⁹ Se Kvalitet och etik

²⁰ 1980, Dewey J s 14 ff

²¹ 1996, Svensson Per-Gunnar, Starrin Bengt. António Barbosa da Silva. *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.s 195

Här kan det ibland vara nödvändigt att kombinera en semantisk och en logisk analys för att kunna definiera ord som är kontextuellt mångtydiga eller vaga. Tyngdpunkten i min argumentationsanalys ligger dock på huruvida de framförda skälen är sanna eller rimliga samt relevanta då det är argumentens hållbarhet jag söker pröva.

Att definiera ett arguments relevans kan båda vara enkelt och mer komplicerat. Den enkla definitionen är att se om argumentet har med saken att göra. I det fall argumenten består av ett mer komplicerat resonemang kan ett annat förfaringssätt vara till hjälp. Två olika logiska metoder kan användas när ett arguments relevans prövas; deduktion och induktion.²² Jag kommer att använda mig av induktiv slutledning som egentligen aldrig leder till en säker slutsats. Istället visar den på en större eller mindre grad av sannolikhet. Med detta menas att förutsättningarnas sanning inte kan garantera slutsatsens sanning. Detta faller sig mest lämpligt då den studie som analyseras behandlar ett subjektivt ämne vars innebörd kan uppfattas olika från individ till individ.

2.3.1 Avgränsningar

Jag kommer inte att närmare studera eventuella samband mellan klasstillhörighet och politik, ekonomi eller yrkesroll då det inte är frågor som direkt berörs av min frågeställning. Den föreställning dessa begrepp står för påverkar självfallet individens uppfattning om klasstillhörighet och identitet men det är inte mitt huvudsakliga syfte att studera detta. Det förekommer även i materialet studier mellan klasstillhörighet och fritidsvanor vilket också omfattas av denna avgränsning.

2.3.2 Källkritik

Officiell statistik kan, precis som samhällsforskningen, bygga på antaganden om det sociala livet som helt enkelt tagits för givna. För att undvika att överta dessa antaganden bör de snarare ses som sociala och politiska konstruktioner. Strukturer som baseras på intressen hos dem som initierade undersökningen. De undersökningar som ligger till grund för vald litteratur är en kategori av surveyundersökningar som kan benämnas som en attitydmässig sådan. Syftet har varit att mäta individernas uppfattning och attityder.²³ Dessa kan sägas ha sin grund i sekundära dokument d.v.s. dokument som skrivits ner efter händelserna ägt rum.²⁴ Dessa kan också ses som avsiktliga dokument då de är begärda i ett forskningssyfte.

2.3.3. Kvalitet och etik

Beträffande de datainsamlingarna som ligger till grund för en del av den litteratur jag använder mig av, som genomförts med hjälp av telefonintervjuer och postenkäter, räknar jag med att kraven om information, samtycke, konfidentialitet och anonymitet är tillgodosedda.²⁵ Lena Karlsson, vars avhandling tillhör vald litteratur, har redan i planeringsstadiet kontaktats. I detta skede fanns en idé att göra en textanalys vilket nu får anstå till ett senare tillfälle. Även om jag för tillfället förkastat detta uppslag anser jag det lämpligt att nämna att hon har blivit informerad. Den litteratur som ligger till grund för mina studier kan alla ses som offentliga handlingar.

---

²² 1996, Ibid. s 201 ff.

²³ 1997, May T s 93 ff.

²⁴ 1997, Ibid. s 217 ff.

²⁵ 2002, Bryman Alan. *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber Ekonomi s 440

Objektivitet anses vara ett av fundamenten i vetenskaplig forskning. Om de personliga värderingarna inte bebländar sig med resultaten förblir dessa objektiva. Inom samhällsvetenskapen är studieobjektet det sociala livet där människor utgör grundelementet. Eftersom jag i denna situation har två roller; undersökare av en social struktur samt medborgare i samma sociala samhälle ser jag det som osannolikt att jag kan vara helt objektiv hur god min intention än må vara.²⁶ Detta innebär att trots att mina intentioner är att inte betrakta vald litteratur som neutrala artefakter, det vill säga enkelriktade reflektioner av den sociala verklighet som den refererar till, kan mitt arbete inte ses som odelat objektivt.²⁷ Jag är även medveten om att jag använder mig av sekundära datakällor och söker därför behandla materialet med eftertänksamhet.

2.4 Begreppsförtydligande

I den valda litteraturen används en del begrepp som jag anser bör förtydligas. Jag vill också klargöra vilken innebörd och betydelse de begrepp jag använder i min frågeställning har för mig.

2.4.1 Individualism

Jag har tidigare nämnt individualism och individualistisk tidsperiod/era i en mer allmän betydelse. Begreppet individualism är ett 1900-tals ord, även om det har funnits i århundraden med annorlunda betydelse. Den brittiske sociologen Steven Lukes säger följande,²⁸

”Idén om individens värdighet är ett logiskt, kanske religiöst axiom, grundläggande, slutgiltigt och övergripande och en allmän rättsprincip i moraliska frågor” Han fortsätter sedan med att dela in begreppet i olika underkategorier. Nedan följer några av dessa:

- Autonomi** En individs tankar och mål är hennes egna och inte underställda orsaker och krafter utom hennes kontroll.
- Privat** Handlingssfär där det offentliga bara har ett indirekt intresse, områden där en person tar hand om det som endast rör honom själv.
- Politisk** Samhället består av abstrakta individer, oberoende och rationella, som ensamma kan avgöra vad som är bäst för dem.
- Ekonomisk** Privatisering, ett avvisande av ekonomiska regleringar. Laissez-faire är exempelvis en extrem ekonomisk individualism.
- Etisk** Varje individ måste själv bestämma vad som är moraliskt riktigt. Bör skiljas från etisk egoism där alla handlar utifrån ett egenintresse.

---

²⁶ 1997, Ibid. s 19

²⁷ 1997, May Tim. *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur. 236 ff.

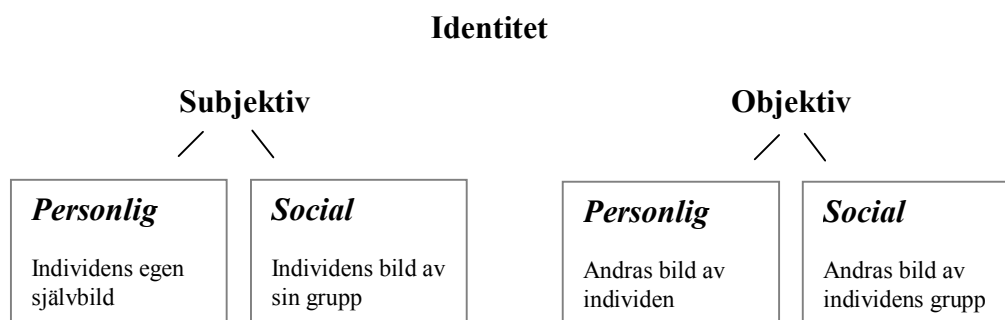
²⁸ 1973, Lukes Steven. *Individualism*. London: Billing & Sons

Om man utgår från Lukes definitioner så får begreppet en väldigt mångtydig innebörd. Vilket kan förklara varför ordet individualism både har en positiv och en negativ prägel. Det skulle kanske vara en orsak till varför vi reagerar så olika när vi talar om individualism, då det finns flera aspekter på ordet. Vidare användning av begreppet individualism kommer därför, i denna uppsats, att förtydligas på bästa möjliga sätt.

2.4.2 Identitet

Identitet är ens självbild, en medvetenhet om sig själv som unik. Den består dels av medvetenhet om sitt jag och dels av en medvetenhet om den egna personligheten. Identiteten ingår i individens jagstyrka som för sin grundläggande utveckling är beroende av att uppväxtförhållandena kan skapa trygghet och sätta gränser mot orealistiska krav, så att den framväxande identiteten kan bekräftas.²⁹

Identiteten kan ses som en process som av en del forskare delas in i två nivåer, den personliga och den sociala. Dessutom görs ytterligare en gruppering; subjektiv eller objektiv, se figur 1.³⁰

Figur1. Subjektiv och objektiv identitet.³¹

Värdet för individen av ett erkännande från andra människor är nu ganska allmänt bekräftat.³² Detta ämne, erkännandet, behandlades även i början av 1800-talet av filosofen Hegel. Han säger bland annat att; kampen för ett erkännande kan bara finna en tillfredställande lösning och detta i en regim av ömsesidigt erkännande bland likar, i ett samhälle där ”jag är viet och vi är jaget”.³³

I gruppsammanhang är det viktigt att vara medveten om självbildens betydelse för individens vidareutveckling hävdar Arne Maltén.³⁴ Han förklarar detta med att individens självbild bygger på vad individen tror att andra tycker om honom/henne.

²⁹ 2005, Nationalencyklopedin, NE 2005-09-09

³⁰ 2003, Allwood Carl Martin, Franzén, E. C. Abmadi. *Tvärkulturella möten*. Stockholm: Natur och Kultur. s 157 ff.

³¹ 2003, Allwood C M/Franzén, E C. Abmadi s 157 ff.

³² 1994, Taylor Charles. *Det mångkulturella samhället*. 2: a upplagan. Göteborg: Daidos s 45 ff.

³³ 1967, Hegel Friedrich. *Åndens fenomenologi*. Oslo: Pax.

³⁴ 1997, Maltén Arne. *Pedagogiska frågeställningar*. Lund: Studentlitteratur s 162 ff.

Den föreställning av sitt eget jag, som alla individer bär på, är mycket sammansatt och komplicerad då den sammanfattar allt vi tänker och känner om oss själva. Förväntningar som ställs på individen, både positiva och negativa sådana, får en form av spiraleffekt inte bara på individens utveckling utan även på hela grupper.

2.4.3 Roll

Begreppet roll är ett sociologiskt/socialpsykologiskt sådant, för de förväntningar och normer som är förknippade med en social position eller uppgift. Samhället kan i stort ses som ett gigantiskt nätverk av relaterade roller som fylls av individer. Varje individ innehar flera roller. Rollkonflikter kan exempelvis uppstå då förväntningarna på rollbeteendet framstår som oklara eller motstridiga. Rollen ger, i större eller mindre utsträckning, ramarna för ett individuellt beteende, varför individen sällan är endast rolltagare utan även rollskapare.³⁵

Med Erving Goffmans synsätt, som är ett mer dramaturgiskt sådant, kan det enkelt formuleras så att vi alla spelar teater. I likhet med en aktör vill vi göra intryck på vår publik och försöker därför kontrollera den information vi överför och som är grundvalen för de andras uppfattning av oss.³⁶

Han utvecklar denna teori vidare med följande benämningar;

Front Stage Ett rollspel, det som andra människor ser

Back Stage Också ett rollspel men avsett för de närmaste, en mer avslappnad hållning

På dessa scener är individens språk och tilltal till andra människor olika, bakom scenen är det alltid mer avslappnat. I Goffmans teori finns med andra ord ingen uppriktighet, allt är inte mer än ett spel.

2.4.4 Klass och klasstillhörighet

Grupperingar som *objektiv* och *subjektiv klasstillhörighet* anser jag kan fordra ett förtydligande och beskriver därför dessa kategorier utförligare.

Objektiv kategori

Inom sociologin är klass detsamma som samhällsklass. Där en grupp av individer i samhället efter olika kriterier, som exempelvis inkomst, yrke eller levnadsstandard, kan särskiljas från andra grupper.³⁷ Detta kan sedan definieras på en rad olika sätt och kan ses ur en mängd olika perspektiv. Det marxistiska synsättet menade exempelvis att klasserna reglerades utifrån relationen till produktionsmedel och ägande/kontroll av kapital. Medan Weber menade att klass är en grupp människor som delar samma livschanser vilket i vissa relationer bör ses som sociala klasser snarare än ekonomiska sådana.³⁸

---

³⁵ 2005, Nationalencyklopedin, NE 2005-09-09

³⁶ 1974, Goffman Erving, 1974. *Jaget och maskerna*. Stockholm: Prisma.

³⁷ 2005, Nationalencyklopedin, NE 2005-09-09

³⁸ 2005, Karlsson L s 14

Svallfors refererar till Scotts resonemang att vi måste skilja på ekonomiska och sociala klasser. Det första är endast en sammangyttring av specifika ekonomiska situationer medan det senare uppstår när mönstren ifråga om social mobilitet, hushållsbildning och sociala nätverk visar ansatser till att följa dessa förhållanden. Om sociala klasser ska uppstå krävs att social interaktion och mobilitet struktureras av dessa ekonomiska situationer.³⁹

Här bör också nämnas ett kultursociologiskt perspektiv som exempelvis Bourdieu representerar. Det har som utgångspunkt både Marx och Webers teorier men innefattar, förutom ekonomisk och socialt kapital, även ett symboliskt sådant. Symboliskt kapital definieras här som det som av sociala grupper identifieras som värdefullt och erkänns ett värde såsom kulturell yttring, främst då inom den s.k. legitima kulturen.⁴⁰ Bourdieu menar vidare att individens kapital, nedärvt och förvärvat, samt skillnaderna i deras sätt att hantera detta står i förbindelse med deras *habitus*. Med *habitus* avses individens ramar att tänka och handla som ett resultat av det sociala arvet, format av familjens objektiva livsvillkor. Klasshabitus är det begrepp Bourdieu begagnar sig av för att beskriva hur likartade livsvillkor hos individer leder till likartade livsstilar ifråga om sympatier och handlingssätt. Han visar på att det inte bara finns en klagande beståndsdel till klassernas progression utan att det är en samverkan mellan flera sådana. Enligt Karlsson handlar denna teori om de processer som finns bakom klassernas jämna tillväxt snarare än om dessas uppkomst, en åsikt vilken jag här ställer mig bakom.⁴¹

Ytterligare en aspekt kan läggas till definitionen av klass. Begreppet status har ofta kommit att framställas som en beteckning av klass men bör snarare ses som sociala uttryck för klassförhållanden.⁴²

Svallfors menar att infallsvinklar som status inte finns applicerat i klassbegreppets centrum och därför bör ses som en empirisk fråga.⁴³ Denna infallsvinkel har stora likheter med det symboliska kapitalet jag tidigare berört.

Subjektiv kategori

Den subjektiva kategorin kan även benämnas klassidentitet. Kopplingen mellan subjektiv och objektiv klass kan härledas tillbaka till Marx distinktion mellan ”klass i sig” och ”klass för sig”. Där den senare kunde medföra en, hos individen, politisk insikt som i sin tur skulle leda till en förändring av klasstrukturen. Att identifiera sig med en grupp innebär något mer än en vetskap om vilken grupp man tillhör.

---

³⁹ 2004, Svallfors S s 23

⁴⁰ 1994, Bourdieu Pierre. *Kultursociologiska texter* i urval av Broady B/Palme M. 4: e upplagan. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion s 250 ff

⁴¹ 2005, Karlsson L s 17

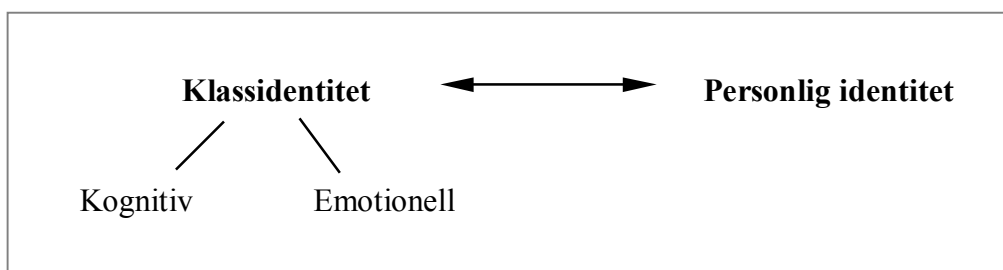
⁴² 2005, Ibid. s 18

⁴³ 2004, Svallfors S s 21

För att grupptillhörigheten ska befästas med en identitet krävs att den även består av en känslomässig beståndsdel.⁴⁴ Objektiv och subjektiv klasstillhörighet ska dock inte ses som två frångilda företeelser. Känslan av en subjektiv klasstillhörighet är inte ett enskilt särdrag utan förmedlas genom de sociala och klassmässiga strukturer inom vilka de verkar.⁴⁵

Vad betyder då begreppet klassidentitet egentligen, vad kan innefattas i detta? Karlsson tar upp en del teoretiska synsätt beträffande utformandet av identiteter och främst i förhållande till begreppet *social identitet*.⁴⁶ Med detta menas känslan av att tillhöra och känna samhörighet med en viss grupp eller kategori. Denna känsla utgör en del av vår identitet, den sociala identiteten. Denna kan rikta sig mot flera grupper, där varje identifikation består av en så kallad *gruppidentitet* och där den sociala identiteten blir den totala summan av gruppidentiteter. Om den däremot baseras på olika föreställningar som delas av medlemmar i en speciell grupp blir det snarare en *kollektiv identitet*.

Klassidentiteten är följaktligen en social identitet och bör separeras från den *personliga identiteten*, även om dessa i vissa fall flyter in i varandra.⁴⁷ Karlsson fortsätter att dela in klassidentiteten i en *kognitiv* och en *emotionell* komponent, vilket innebär dels en förståelse för vilken klass individen tillhör och dels att känslan av tillhörighet betyder något mer än en ren social kategorisering.⁴⁸

Figur 2. Klassidentitetens komponenter.⁴⁹

Ser man utifrån ett postmodernt perspektiv kan klasstillhörighetens betydelse för individen få en allt mindre och snävare innebörd. Beck menar att så är fallet men att skillnader mellan människor kommer att bestå, dock utifrån andra perspektiv, som exempelvis genus, etnicitet.⁵⁰

Jag väljer att se klassidentitet som en social process. Influerad av den ekonomiska och materiella strukturen utan att för den skull vara fixerad vid dessa.⁵¹ Däremot tror jag inte att den behöver en politisk och ideologisk anknytning för att bli livskraftig, även om jag kan se att det har en viss inverkan.

⁴⁴ 2005, Karlsson L s 18 ff.

⁴⁵ 2005, Ibid. s 21

⁴⁶ 2005, Karlsson L. s 26

⁴⁷ Se Identitet

⁴⁸ 2005, Karlsson L s 29

⁴⁹ 2005, Ibid. s 29

⁵⁰ 1992, Beck Ulrich. *Risk Society: Towards a new Modernity*. London: SAGE Publications. s 100

⁵¹ 2005, Karlsson L s 43

Snarare är det även i denna beskaffenhet en form av bekräftelse och inre säkerhet som eftersträvas. Mer troligt är då att politiska och ideologiska idéer behöver klassidentitet för att bli starka och det kan i sin tur kan stärka klassidentiteten.

David Riesman karaktäriserar den moderna individen som gruppstyrd. Med detta menas att dennes medmänniskor (exempelvis vänner, bekanta, massmedia) är vägledande och behovet av att vägledas och att vara omtyckt är större än tidigare. Signalerna kommer från flera håll och växlar snabbt.⁵² Här kan finnas en risk till *falsk personalisering* och en *påtvingad privatisering*, fortsätter Riesman. I de förstnämnda menas att det inom arbetslivet finns en föreskriven vänskap, bland kollegor, som inte blir äkta. Med det andra begreppet åsyftas en tendens till isolering snarare än ett aktivt privatliv vilket i förlängningen kan ses som ett hinder för autonomi. Denna sociala karaktär innefattar alltså den sida individen visar utåt, gentemot sin omgivning. Då jag vill definiera klassidentitet som en social process anser jag också att den sociala karaktären har betydelse och bör därför nämnas under denna rubrik.

2.4.5 Klassmedvetande

Detta begrepp kan ibland användas liktydigt med klassidentitet, vilket inte är helt korrekt. Cigéhn säger att klassmedvetande rätteligen bör betraktas som en klart ideologiskt orienterad hållning, där man dels söker vilken klass människor känner samhörighet med och dels hur man ser på politik och samhällsförhållanden som påverkar klassens sociala liv.⁵³

Att vara klassmedveten tolkar jag på följande sätt. I första hand har individen en insikt om sin egen placering i den sociala skalan, samt en åsikt om de förhållanden och motsättningar som kan finnas mellan klasser och en vilja att förändra detta. Sedan kan ens egen klass stärkas, genom olika kraftuttryck för att därigenom stärka sin självkänsla och egenvärde.

2.4 Historiskt perspektiv

Under 1900-talet skedde ett flertal stora processer som omformade samhället vilket kan tolkas på olika sätt. "Välfärd eller halvfärd?" har exempelvis Per-Johan Ödman rubricerat detta sekel. I en tid, som präglades av både depression och framtidstro, där extremt polariserade förhållningssätt växte sig starka i olika delar av världen, introducerades *folkhemmet*. Detta begrepp grundar sig på en vision om en grundläggande likhet mellan medborgarna och på en solidaritet som övervinner klassgränserna.⁵⁴ Med bl.a. paret Myrdal som frontfigurer skulle det svenska samhället och familjelivet rationaliseras för att bland annat kunna höja samhällsproduktionen. Många teorier hämtades från progressivismen och John Dewey.⁵⁵ Exempelvis var synen på individens, från födseln, lika värde likartad. Samt inställningen beträffande samhällets behov av att ta tillvara de egenskaper varje individ har och att det är genom bildning, utbildning och undervisning man säkerställer samhällets fortsatta existens.⁵⁶

---

⁵² 1950, Riesman David, Denney Reuel, Glazer Nathan. *Den ensamma massan*. Stockholm: Egnellska Boktryckeriet.

⁵³ 1997, Cigéhn G/Johansson M s 77

⁵⁴ 1995, Ödman P-J s 584 ff.

⁵⁵ 1980, Dewey J s 31 ff.

⁵⁶ 1998, Svedberg&Zaar et al s 63 ff.

Utan att närmare gå in på de teorier, värderingar och förändringar som realiserades så kan dessa tankar sammanfattas i en epok som benämns *välfärdssamhället*, som kulminerade under 1960-talet. Vid denna tid var också kollektivismen och solidariteten yttersta starka och det talades mycket om *medvetenhet* och *jämställdhet*.⁵⁷

Under de senaste två decennierna har postmodernismen tagit över och begrepp som individualism, heterogenitet och unicitet är nu rådande. I denna tidsålder har det också uppkommit ett annat dilemma, menar Ödman: *samhörighet* eller *solipsism*. Det förstnämnda inkluderar en alltmer likställd samhörighet, det senare innefattar en självtillräcklighet som isolerar det egna jaget och motsvarande ointresse för andra människor. Om det egna begäret är allenarådande kan det urarta till cynism till skada för omgivningen⁵⁸ I förlängningen renderar till en upplösning av tidigare regler och normer för social samlevnad, där det egna begäret är det viktigaste, vilka medel som används för att tillfredsställa detta behov synes mindre väsentligt.

2.5 Tidigare forskning

Det finns en del forskning och undersökningar gjorda i Sverige som berör klassamhälle, klassidentitet och klasstillhörighet, förutom de tre tidigare nämnda. De flesta studierna är emellertid genomförda inom ramen för politisk och ekonomisk verksamhet.

Det finns två större studier som bör nämnas här, då de används som jämförelser i mitt litteraturmaterial. Den ena är en undersökning som gjordes av Torgny T Segerstedt och Agne Lundquist i slutet av 1940-talet, *Människan i samhället*. Den utfördes i Katrineholm och Huskvarna och behandlar den sociologiska betydelsen av det svenska samhällets industrialisering och hur individernas liv anpassats till dessa miljöer.⁵⁹

Den andra är Katrineholmsstudien i slutet av 1980-talet, *Industrisamhälle i omvandling* av Rune Åberg. Avsikten med denna studie var att studera hur det sociala livet för de boende på denna ort förändrats under uppbyggnaden av det svenska välfärdssamhället.⁶⁰

Sedan 1993 har tre rikstäckande enkätundersökningar gjorts av Statistiska Centralbyrån (SCB) på uppdrag av Sociologiska institutionen vid Umeå universitet. De är utförda mellan 1993-2000, med hjälp av telefonintervjuer och postenkäter. Då detta gjorts vid tre insamlingstillfällen skiljer sig urval, bortfall och därmed antal genomförda enkäter/intervjuer, se nedanstående tabell. För att reducera detta har SCB använt registervariabler, så kallade kalibrerade vikter, för att på så sätt ta hänsyn till att personer med olika egenskaper svarar i olika hög grad.⁶¹

---

⁵⁷ 1998, Ödman P-J s 604 ff.

⁵⁸ 1998, Ibid. s 626 ff.

⁵⁹ 1955, Segerstedt T/Lundquist A

⁶⁰ 1990, Åberg, R

⁶¹ 2005, SCB 2005-01-31

Tabell 1. Datainsamlingsmetod, urval, bortfall och svarandegrupp för de tre datainsamlingstillfällena⁶²

Datainsamlingsmetod, urval, bortfall och svarandegrupp för de tre datainsamlingstillfällena.			
	<i>1993</i>	<i>1997</i>	<i>2000</i>
Datainsamlingsmetod	Datoriserade telefonintervjuer	Postenkät telefonuppföljning	Postenkät
Bruttourval	2000 individer i åldrarna 18-65 år	2014 individer i åldrarna 20-64 år	2000 individer i åldrarna 20-64 år
Övertäckning	12	13	15
Nettourval	1988 (100 %)	2001 (100 %)	1985 (100 %)
Bortfall	469 (23,6 %)	688 (34,4 %)	763 (38,4%)
Intervjuer/enkäter	1519 (76,4 %)	1313 (65,6 %)	1222 (61,6%)

Anm. Med övertäckning avses individer som avlidit, flyttat utomlands etc.

⁶² 2005, Karlsson L s 48

3. Resultat

”Människan är vad hon föreställer sig att vara”
*Paracelsus*⁶³

Denna del av mitt arbete är utformat i ett flertal teman och underrubriker. Min tanke är att det på detta sätt ska bli mer överskådligt. Först vill jag tydliggöra vissa begrepp som ständigt återkommer i mitt arbete. Därefter kommer jag att redogöra för de resultat som jag kommit fram till. Dessa rubriceras utefter klasstillhörighet, klassidentitet och klassindelning.

3.1 Klassindelning

Människan har i de flesta kulturer genom tiderna delat in sig själv och andra i grupper och på så sätt klassificerat sig. Om det ligger i människans generella natur att strukturera och inordna för att på så sätt få kontroll eller inte tänker jag inte närmare gå in på här. Viljan att dela in människor i grupper eller klasser kan styras av en längtan att känna samhörighet och trygghet hos likasinnade. Något som sedan missbrukats i en önskan om ett herravälde, att besitta makt, och grupperingarna har då blivit därefter.

Från 1500-talet och framåt har vi gått från ståndssamhälle, via industrialismen och uppkomsten av arbetarklassen till nutid. Klasssamhälle kan definieras som ett samhälle där egendomsförhållandena är avgörande för maktfördelningen.⁶⁴ Idag benämns klasserna arbetarklass, medelklass samt övre medelklass (tidigare kallad överklass). Det finns ett antal perspektiv på begreppet klass. Vad som konstituerar benämningen klass kan vara anställningsrelationer, ägande av produktionsmedel eller status.⁶⁵

Begreppet är mångskiftande och där vissa hör en negativ klang i ordet hör andra en positiv sådan. Den sociala bakgrunden är för vissa individer av stor betydelse för dess uppfattning av egen klasstillhörighet, för andra inte alls nämnvärt avgörande. En intressant aspekt är här att formerna för arbetarklass och medelklass inte har samma klassberoende. Som exempel kan nämnas att arbetarklassidentiteten influeras starkt av egen klass samt till viss del av familje- och bakgrundsförhållanden. Bakgrundförhållanden och egen klass har däremot ingen större påverkan på medelklassidentiteten. Enligt undersökningsresultaten har make/makas klass större betydelse än de tidigare nämnda. Det finns också en skillnad i mönstret om man rör sig från arbetarklass till medelklass, uppåt mobilitet, eller om man rör sig från medelklass till arbetarklass, nedåt mobilitet. Uppåt mobiliteten innebär en större lojalitet med sin ursprungsklass än vad nedåt mobiliteten gör.⁶⁶

Vad eller vilka faktorer kan då influerat till diskussionerna om samhällsklassernas försvinnande? Cigéhn, Johansson och Karlsson nämner några möjliga orsaker, eller tankefel som de föredrar att kalla dessa.

---

⁶³ 2002, Dahlin Bo, Ingelman Rutger, Dahlin Christina. *Besjälat lärande*. Lund: Studentlitteratur. s 35

⁶⁴ 2005, Nationalencyklopedin, NE 2005-09-09

⁶⁵ 2004, Svallfors S s 19 ff.

⁶⁶ 1997, Cigéhn G/Johansson M s 61 ff.

Förr ärvdes positionerna i samhället, nu är det snarare utbildning som avgör, vilket ger antagandet att kopplingen till föräldrars klass tunnas ut. Men även idag ärvs positioner, dock mer indirekt än tidigare. Även den högteknologiska utvecklingen kräver en högre utbildning, men det innebär inte att behovet av manuellt och lågutbildat arbete minskar. Däremot har den typen av arbete istället förflyttats till andra länder som exempelvis Latinamerika och Sydostasien. I de gamla industriländerna, dit Sverige räknas, ökar som ersättning behovet av mindre kvalificerat tjänstearbete, inom service och IT-världen. En tredje möjlighet kan vara att om industrin försvagas minskar även samhällsklassernas betydelse. Men så snart man börjar tänka i termer av att köpa och sälja, numera tjänster istället för varor, blir man underställd ekonomiska lagar och då har man valt den klassiska klassindelningens och hierarkins väg i organiserandet av arbetslivet.⁶⁷

Klassindelning kan exempelvis ses som sociala objekt, vilket ur ett symboliskt interaktionistiskt perspektiv, är en nödvändighet för individens möjlighet att definiera sin sociala verklighet.⁶⁸ Då ord är symboler som står för något, som representerar något för individen och som används för att kommunicera med blir deras mening en social sådan.⁶⁹

Om begrepp som arbetar- och medelklass medvetet inte längre nämns eller förringas, kan det finnas en risk att individens inre trygghet rubbas. Jag menar här inte att samhällets utveckling och fortskridande bör hejdas men att vissa begrepp och föreställningar snarare bör få möjlighet att plana ut av sig själva om förutsättning finnes.

Det finns en risk för individens identitetsutveckling om de signaler som ges, inte minst från politiskt håll, inte får en positiv innebörd. Snarare blir budskapet att det inte är passande att tillhöra en viss klass och därför ska klassindelning tas bort. Detta gjorde exempelvis socialdemokraterna i sitt partiprogram år 2000 då de valde att inte längre framhålla betydelsen av klassamhället och dess konsekvenser.⁷⁰ Men då känslan av att tillhöra en grupp, en klass kan vara av stor betydelse för vissa individers identitetsskapande kan det istället uppfattas som kränkande. Detta politiska beteende ser jag som om en form av ”strutsmentalitet”, om vi inte talar om det så finns det inte.

3.2 Klasstillhörighet

Anser individen att det finns samhällsklasser i dagens Sverige, är kanske den första frågan som bör ställas här. Är det ett förlegat och utagerat kapitel i svensk historia eller finns det fortfarande samhällsklasser? Om det fortfarande existerar klasser, vilken betydelse har de idag? Knappast samma mening som för femtio år sedan kan nog konstateras utan mer ingående förklaringar. Men finns det en, för individen, omedveten, betydelsefull innebörd i begreppet klass som påverkar denne i sitt eget identitetsskapande? För att söka besvara denna fråga vill jag titta på hur individen uppfattar begreppet klass och sin egen placering i denna struktur.

---

⁶⁷ 2001, Cigéhn G/Johansson M/Karlsson L s 124 ff.

⁶⁸ 2001, Charon J s 44 ff.

⁶⁹ Se Klasstillhörighet

⁷⁰ 2001, Cigéhn G/Johansson M/Karlsson L s 132

Enligt de surveyundersökningar som mitt litteraturmaterial bygger på anser huvudparten av de tillfrågade att det existerar samhällsklasser. Sociala klasser verkar vara en realitet och den uppfattningen har inte ändrat sig mellan undersökningarna, säger Karlsson.⁷¹ År 2000 var det endast tre procent (de indifferentia) som inte ansåg att det fanns samhällsklasser i Sverige. Vilka faktorer är det då som bestämmer en individs klasstillhörighet och hur definierar individen själv begreppet klass? De svar som framkom illustreras i tabell 2.

Tabell 2. Faktorer som anses bestämma en individs klasstillhörighet⁷²

Faktorer som anses bestämma en individs klasstillhörighet, procent		
År	1997	2000
Arv/härkomst eller familjebakgrund	65	62
Utbildning	50	52
Yrke eller ställning i arbetslivet	68	69
Inkomst eller levnadsstandard	68	74
Status	26	26
Annat	3	2
(n)	1313	1222

Anm. Skillnaderna mellan 1997 och 2000 är signifikanta för ”*inkomst eller levnadsstandard*” ($p < 0,05$). Övriga skillnader ej signifikanta.
Övriga svarsalternativ är: ”Vet inte” samt ”Det finns inga samhällsklasser”.

Här kommenteras att svarsalternativet *inkomst eller levnadsstandard* som av många ses som en effekt av klasstillhörigheten, *yrke eller ställning i arbetslivet*. Vidare säger hon att svaret *arv/härkomst eller familjebakgrund* kan vara av skilda slag då man inte vet om det gäller materiella, kunskapsmässiga och/eller mer statusmässiga faktorer eftersom det inte framgår av svarsalternativet.⁷³

Den finns en medvetenhet att vissa svar inte ger en helt tydlig bild av vad de tillfrågade menar då frågeställningen är något statisk. Svarsalternativen kan tolkas som värdesatser och bör då analyseras utifrån deras normativa rimlighet.⁷⁴ Man bör skilja mellan olika typer av rimlighet som exempelvis etisk, språklig eller logisk sådan. Här anser jag att man får bedöma svaren utifrån en logisk rimlighet. Respondenterna som svarat arv/härkomst eller familjebakgrund menar just nedärvd eller medfödd klasstillhörighet, då status och utbildning finns med bland svarsalternativen.

⁷¹ 2005, Karlsson L s 58

⁷² 2005, Ibid. s 59 Tabell 4.2

⁷³ 2005, Ibid. s 60

⁷⁴ 1996, Svensson P-G/Starrin B et al s 200 ff.

Även om man anstränger sig till sitt yttersta för att formulera klara och tydliga frågor så kommer de tillfrågade personerna troligtvis att svara olika beroende på vilken mening eller innebörd de tillskriver en konkret fråga.⁷⁵

Det framkommer inga signifikanta skillnader när det gäller objektiv klass vid den senaste undersökningen. Däremot framgår det att det finns förhållandevis stora och utmärkande skillnader för subjektiv klass.

De som har en identifikation i den övre medelklassen anser i mindre utsträckning att en individs klasstillhörighet orsakas av arv eller härkomst medan de i större utsträckning anser att utbildning skulle vara det mest centrala. Slutledningen blir här att respondenterna vid millenniumskiftet har en nästan klassisk syn på vilka faktorer det är som avgör klasstillhörigheten.⁷⁶

Av de faktorer som studerats av Karlsson är det främst etableringen på arbetsmarknaden som visat sig vara av betydelse för känslan av klasstillhörighet. Ett utanförskap i förhållande till arbetsmarknaden visar på en minskad grad av klassidentitet. En annan notering är den tendens som visar att de tillfrågade mellan 20-25 år i högre utsträckning anser att klasstillhörigheten påverkas av ens livsstil kopplat till den ekonomiska och sociala ställningen och att de i nuläget ännu inte känner någon egentlig klasstillhörighet. I avhandlingen finns en tänkbar förklaring till detta, nämligen att vid den åldern är inte alla färdigutbildade, jobbar extra och har inga längre fasta jobb p.g.a. exempelvis studier.⁷⁷ Det låter som ett rimligt antagande, anser jag. Att placera sig själv i en samhällsklass torde vara lättare när man varit yrkesverksam en längre period.

Härvidlag finner jag en förbindelse till den sociala karaktären, den som är gemensam för sociala grupper. Riesman talar om den som den sida individen visar utåt, i förhållande till sin omvärld.⁷⁸ Han kallar den nutida karaktären (modern tid) för *gruppstyrd*. Detta jämförs med reformationens och renässansens *inifrånstyrda* där individen hade en ökad personlig rörlighet och en större initiativkraft, en inre drivkraft och ett livsmål, som införlivats där sedan barnsben av föräldrar och andra vuxna. För den gruppstyrde är individens medmänniskor vägledande. Med medmänniskor menas här alla, från vänner och bekanta, till massmedia.

Behovet av vägledning och gillande är större än tidigare och individens målsättning formas av den vägledning som bjuds. Signalerna utifrån kommer från många olika håll och växlar snabbt. Detta är ett beteende som skapas redan i tidig ålder och som påverkar individens fortsatta livsstil. Den gruppstyrde, fortsätter Riesman, tenderar dock att bli något menlös och obeslutsam i jämförelse med den inifrånstyrda.

En stor grupp där den sociala karaktären skapas, påverkas och utvecklas är den sociala klassen där klasstillhörigheten ingår. Det kan dessutom på sannolika grunder sägas att klassamhället fortfarande existerar, om än i en annan form än tidigare.

---

⁷⁵ 1997, May T s 144 ff

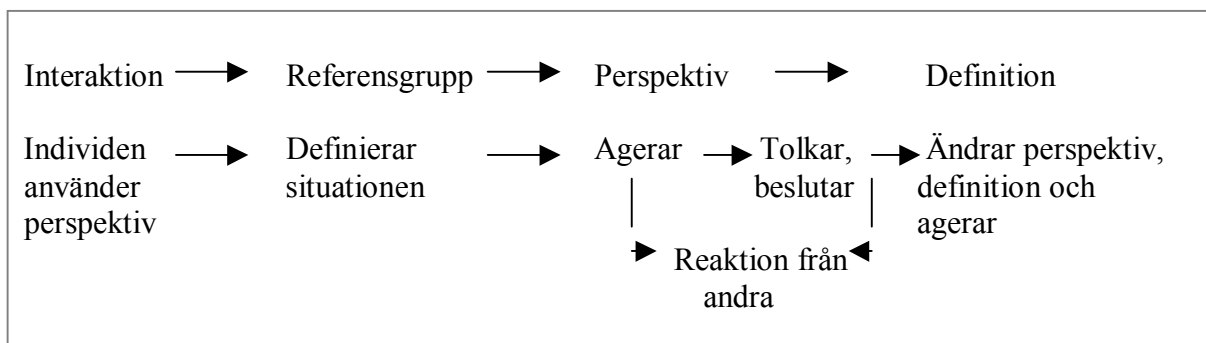
⁷⁶ 2005, Ibid. s 62

⁷⁷ 2005, Karlsson L s 61

⁷⁸ 1950, Riesman D et al

Om det därtill infogas ett klasshabitus enligt Bourdieus framställning, så finner jag att individers likartade livsvillkor fortfarande leder fram till motsvarande åsikter och tillvägagångssätt.⁷⁹

Detta för mig in på begreppet symbolisk interaktionism, ett koncept som för övrigt hänförs pragmatikern George Herbert Mead.⁸⁰ Kortfattat innebär detta att fokus finns på interaktionen mellan individen och omvärlden. Både individen och omgivningen är dynamiska processer och inte statiska strukturer där tonvikten läggs på individens förmåga att tolka den sociala världen. Symbolisk interaktionism bör dock i första hand ses som en hjälp till att förstå människans komplexitet snarare än ett instrument till att förändra andra människor.⁸¹ Främst är det teorierna om individens sätt att använda referensgrupper som ett perspektiv för sitt agerande där jag kan se en koppling till klasstillhörighet. Betydelsen av ordet perspektiv innefattar här en definition snarare än ett gensvar, en respons.⁸² Med referensgrupper menas grupper vars perspektiv individen lånar för att sedan kunna ta beslut. Varje individ har flera sådana grupper, det kan vara grupper med gemensamma intressen men också sociala kategorier som social klass och/eller etnicitet, se figur 3.

Figur 3. Människans interaktion med avseende på perspektiv och referensgrupp⁸³

En första summering av min analys blir att individen anser att det finns samhällsklasser i Sverige. Individen definierar klass främst utefter följande orsaker; inkomst, levnadsstandard, yrke, arv/härkomst samt utbildning.

Mitt resonemang blir då fortsättningsvis att människan i första hand är en gruppstyrd individ, med ett klasshabitus, som interagerar med sin omgivning vilken till stor del består av referensgrupper. Bland dessa referensgrupper återfinns social klass eller samhällsklasser som en stor grupp. Om denna grupp förringas snarare än förändras med tidens gång torde det inte då inverka på individen även på det individuella planet?

⁷⁹ 1994, Bourdieu P

⁸⁰ 2001, Charon Joel M. *Symbolic Interactionism*. New Baskerville: Pub.Set. s 28 ff.

⁸¹ 2001, Ibid. s 216 ff.

⁸² 2001, Ibid. s 35 ff.

⁸³ 2001, Charon J s 35 ff.

Sannolikt kommer det att påverka den enskilde människan och följdfrågan att ställa sig blir naturligtvis om det kan upplevas som negativt eller om det snarare får en positiv genklang.

3.3 Klassidentitet

När det numera talas om den ständiga samhällsförändringen bör vi komma ihåg att vissa samhällsförhållanden verkar reproduceras på ett nästan maniskt sätt och dit hör uppenbarligen samhällsklasserna och deras relationer sinsemellan, menar Johansson. I den bilden ingår också människors klassidentiteter, fortsätter författaren, vilka kanske inte håller på att lösas upp men som ändå genomgått en ombildning som sträcker sig betydligt längre än samhällsklassernas förändring. Utan att av den orsaken tappa den klassmässiga förankringen.⁸⁴

Objektiv och subjektiv klass följs inte alltid åt per automatik. Att objektivt tillhöra en viss klass behöver inte alltid betyda att individen identifierar sig med denna klass. Detta visar sig också i surveyundersökningarna där det framgår att dessa kategorier inte följer ett givet mönster där uppfattningen om den egna klasstillhörigheten överensstämmer med den yttre, objektiva.⁸⁵ Undersökningarna visar dock att individer identifierar sig med en samhällsklass och att klassmässiga förhållanden, objektiv klass, har en innebörd för detta igenkännande och då framför allt i vissa gemensamma föreställningar om klassamhället och dess närliggande frågor.

Klassidentitet borde rimligtvis innefatta att individen känner samhörighet och identifierar sig med någon samhällsklass. Enligt undersökningarnas resultat är medelklassen den klass som flest känner samhörighet och identifierar sig med vilket Karlsson inte anser vara helt oväntat.⁸⁶ Därefter kommer arbetarklassen som inte visar några signifikanta skillnader mellan de tre undersökningarna. Den tredje stora gruppen de indifferent, dvs. de som varken kan eller vill identifiera sig med någon klass minskade mellan 1993 och 2000. Den egna uppfattningen om klasstillhörigheten har alltså betydelse för klassidentiteten, sammanfattar Karlsson. Den subjektiva känslan av klasstillhörighet verkar i stor omfattning utgå från sedvanligt sett klassmässiga förhållanden vilket också kommer till uttryck i klassbakgrundens betydelse för individens identitet, oavsett samhällsklass.⁸⁷

Det finns en problematik i att jämföra vad som påverkar känslan av samhörighet mest, samt vad/vilka man identifierar sig. Men trots det bör lämpligen dessa två ändå spegla varandra i viss mån. I den senaste undersökningens frågeformulär ingick några frågor som just rörde samhörighet, där flera alternativ fick ges, varav samhällsklass var ett av dem. Endast 4 procent ansåg att den samhällsklass de tillhörde utgjorde det man kände mest samhörighet med medan 85 procent ansåg att ens vänner är vikt ger störst känsla av samhörighet och 36 procent ansåg sina arbetskamrater.

---

⁸⁴ 1994 Cigéhn G/Johansson M s 218 ff.

⁸⁵ 2005, Karlsson L s 64 ff.

⁸⁶ 2005, Karlsson L s 63

⁸⁷ 2005, Ibid. s 72

Här tolkar Karlsson svaren så att antingen är klassidentiteten en självskriven beteckning utan djupare betydelse eller så finns det en mening som är av en mer omedveten eller oreflekterad karaktär. Då flertalet av de tillfrågade anser att klass tillhör verkligheten och kan klassplacera sig tyder detta på att klassidentiteten utgör en form av passiv identitet. Med detta menas att klassidentiteten finns närvarande men det krävs särskilda händelser eller sammanhang för att den ska aktiveras.⁸⁸ Detta är en intresseväckande frågeställning, vars resultat tyvärr inte presenteras i någon tabell. Det hade varit intressant, ur en undersökande synvinkel, att dels se hela frågeställningen och dels se vilka svarsalternativ som fanns att välja mellan. Här ger svaren att endast 4 procent anser att samhällsklass är det man känner mest samhörighet med. Ingick ordet samhörighet i frågan eller en synonym betydelse som gemenskap, solidaritet eller själsfrändskap. Det tror jag nämligen kan ha en viss betydelse för hur respondenterna svarar då jag uppfattar ordet som vagt.⁸⁹ En dryg tredjedel av de tillfrågade svarade sina arbetskamrater. Om man ser till svaren i figur 5 så anser 69 procent att yrke och ställning i arbetslivet bestämmer en individs klasstillhörighet. Finns det då en möjlighet att respondenterna och deras arbetskamrater har likvärdiga yrken och gemensamma arbetsuppgifter och att även detta bidrar till en, mer spontan, gemenskap inom samhällsklasser?

En annan intressant faktor att titta närmare på ur klassidentitetssynpunkt är det sociala kapitalet, som Bourdieu menar är individers sociala kontaktnät. Att investera i sociala kontakter kan vara gynnsamt för individen i vissa situationer och kan därför ses som en tillgång, d.v.s. socialt kapital. Karlsson redogör för relativt stora skillnader mellan individers olika klassidentitet och deras sociala kontaktnät. Den tillgång och hjälp som är mest jämnt fördelat är hantverkshjälp medan tillgång till sakkunskap och möjlighet till att låna en större summa pengar är mer ojämnt fördelat. Resultaten visar att det finns tydliga differenser mellan klasskategorierna när det gäller socialt kapital.⁹⁰

Klassidentiteten är, till viss del, även relaterad till andra ideologiska ståndpunkter. Cigéhn ser i sina analyser att klassidentiteten går före klassen i sig. Detta sker när en fråga inte är klasskiljande i traditionell mening så kan den ändå vara det i form av att den är klassidentitetsskiljande. Han menar vidare att när individer tar ställning gör de detta med hänsyn till sin upplevda klasstillhörighet. Därför kan man säga att de lägger ett klassperspektiv på sina ställningstaganden.⁹¹

Detta framkom bland annat i de responderandes svar rörande social rättvisa, jämlikhet, hur makt och inflytande fördelas i samhället samt materiella tillgångar.⁹²

Klassidentitet och synen på vitala frågor gällande dagens samhälle och förslag till samhällsförändringar har ett samband. Detta ska dock inte blandas samman med klassmedvetenhet som snarare bygger på en politisk åsikt hos individen att det finns olika villkor och oenigheter mellan klasser och, framför allt, en vilja att, på ett eller annat sätt, förändra detta.

---

⁸⁸ 2005, Karlsson L s 64

⁸⁹ 1996, Svensson P-G/Starrin B et al s 196

⁹⁰ 2005, Karlsson L s 173 ff.

⁹¹ 1994, Cigéhn G/Johansson M s 44 ff.

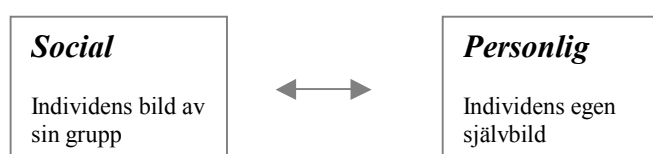
⁹² 2005, Karlsson L s 79 ff.

Klassidentiteten är på intet sätt en endimensionell företeelse utan påverkas uppenbart av en rad olika faktorer. Undersökningarna visar dock på att omständigheterna bakom medelklassidentiteten är något mer otydliga och obestämda än vad som är fallet med arbetarklassidentiteten.

De element som visat sig vara viktiga för känslan av samhörighet hos individen var främst tre. Det var den objektiva klasstillhörigheten, klassbakgrunden och utbildningsnivån som ansågs mest centrala. För att klassidentiteten ska ses som en möjlig identitet, konstaterar Karlsson, krävs det att den aktualiseras i sociala, politiska och ideologiska sammanhang. Den kan inte formas i ett vakuum utan har sitt utgångsläge i de sammanhang inom vilka individen verkar och är i hög grad kontextberoende.⁹³

Sammanfattningsvis kan noteras att den studerade litteraturen funnit att individerna i undersökningarna har ganska stabila uppfattningar angående klassbegreppets innebörd och fortfarande identifierar sig med sin klass. Klasstillhörighet befinner sig på ett mer underliggande plan som påverkas av en rad andra faktorer, men där klassbakgrunden och tillhörigheten har en betydande inverkan på individen och klassidentiteten har en verklig mening.

Är det här möjligt att sätta den subjektiva identiteten, den personliga och sociala del som är individens egen självbild respektive bild av sin grupp, i relation till klassidentitet.⁹⁴ Ja det anser jag, då det i den sociala delen ingår klasstillhörighet och klassidentitet. Detta borde rimligtvis påverka den egna självbilden då individen är en del av gruppen likväl som det får en motsatt inverkan. Är individens bild av sin grupp (eller rättare sagt en av sina grupper) positiv torde det återverka affirmativt på individens egen självbild och tvärtom, se figur 4.

Figur 4. Social – Personlig bild ur individens perspektiv⁹⁵

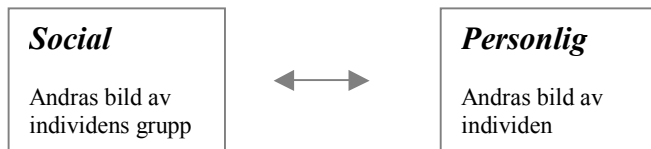
---

⁹³ 2005, Ibid. s 194

⁹⁴ Se Identitet

⁹⁵ Omstrukturerad modell av figur 1 , se Identitet

Detta gäller i hög grad även den objektiva identiteten, omvärldens bild av individen och individens grupp (eller grupper), se figur 5. Den objektiva identiteten inverkar på den subjektiva och i slutändan är det den enskildes självbild som påverkas. Att förringa existensen av klass, som individen själv anser finns, och känner tillhörighet med ger uppfattningen att den är individen personligen som nedvärderas.

Figur 5. Social – Personlig bild ur andra individers perspektiv ⁹⁶

Vilket leder mig vidare i funderingarna kring klassidentiteten och till de relaterade roller i identitetsskapandet som här finns. Då rollerna ger, åtminstone i någon form, ramarna för det individuella beteendet är individen både rolltagare och rollskapare.⁹⁷ Rollen, eller rutinen som det ibland kan beskrivas, är ett av omgivningen fastställt och accepterat handlingsmönster. Om förväntningarna på sättet att vara ter sig oklara eller motsägande kan det uppkomma såväl inre som yttre rollkonflikter. Sett till dagens officiella syn vilket kan sägas vara mer diffus i klassrelaterade frågor, kan inre förvecklingar och förvirring uppstå hos individen. Detta kan i sin tur ge otrygga, osäkra individer vilket i förlängningen även påverkar samhället i stort. För att åter knyta an till Goffmans teorier: individen vill själv välja vilket intryck hon ska göra på sina åskådare och försöker därför kontrollera den information som överförs vilken de andras uppfattning av en grundar sig på.⁹⁸

På scen och bakom scen är individens språk och tilltal till andra människor olika, bakom scenen är det alltid mer avslappnat. Goffman menar att det finns med andra ord ingen ärlighet och äkthet i individens agerande, det kan endast ses som ett framförande. Jag säger inte att jag accepterar detta resonemang fullt ut, men det är en mycket talande beskrivning av agerande och interagerande. Han visar på att den inramning, fasaden som visas, det manér som används, den idealisering av sig själv man gärna gör et cetera, kan ses som ett uppträdande, en rolltolkning.

---

⁹⁶ Omstrukturerad modell av figur 1 , se Identitet

⁹⁷ Se Roll

⁹⁸ 1974, Goffman E

4. Diskussion och slutsats

Syftet med denna uppsats har varit att studera huruvida klasstillhörighet och social struktur är av betydelse för individen, dels i dennes identitetsutveckling, i form av olika roller, samt för dennes inre trygghet. Mitt perspektiv har varit av pedagogisk sociologisk art, då de beröringspunkter som finns här är svåra att och, som jag i detta fall finner, omöjliga att separera. Klasstillhörigheten kan ju uppfattas både i en objektiv respektive subjektiv dimension, och bör därför höra samman både med mikro- och makronivån.⁹⁹ Därmed kan den vara av vikt inom den pedagogiska utvecklingen samt för individens identitetsutveckling.

4.1 Reflektioner kring metod och genomförande

Efter att ha funderat över olika metoder kom jag fram till att använda mig enbart av litteraturstudier. Tre utvalda alster som alla berör samma ämne och som grundar sig, helt eller delvis, på samma undersökningsmaterial. Som jag tidigare nämnt i metoddelen anser jag att detta rikstäckande undersökningsmaterial är tillförlitligt, tidsrelaterat och representativt för mitt ämnesområde. Den sammanställning av undersökningsmaterialet som jag fördjupat mig mest i är den avhandling av Lena Karlsson, *Klasstillhörighetens subjektiva dimension*, som utkom i juni, 2005. Detta därför att den sammanfattar alla tre surveyundersökningar, gjorda mellan 1993 och 2000, den är mest aktuell i tiden och den ställer den subjektiva klasstillhörigheten i centrum.¹⁰⁰

Att använda denna typ av metod har i detta fall givit mig förmånen att ta del av en ansevärd datainsamling med resultat som jag själv inte hade kunnat samla in under de månader jag arbetat med denna uppsats. En nackdel kan dock vara att min studie baseras på sekundära dokument.¹⁰¹ En annan svårighet är att inte helt hänföras i enögd och inte helt neutrala tankebanor då andemeningen i den litteratur jag studerat tangerar mina egna tankar. Då jag dessutom kan se mig själv som innehavare av två roller inom detta arbete, dels undersökare av en social struktur men även medborgare i samma sociala samhälle ser jag det som föga sannolikt att jag genomför en helt objektiv studie.

4.2 Klassidentitet - Individuell identitet

Först kan jag konstatera att enligt de undersökningar som gjorts anser individen att det finns samhällsklasser i Sverige. Klasstillhörighet är en del av individens identitetskapande och en del av den enskildes identitet berörs av dennes klassidentitet. Hur essentiell klassidentiteten är för individen är svårt att mäta och därför konstaterar jag bara att den har en betydelse.

Klassidentiteten är en social identitet som består av flera gruppidentiteter. Som jag tidigare resonerat kan människan ses som en gruppstyrd individ, med ett klasshabitus, som interagerar med sin omvärld. Denna omgivning består till stor del av olika referensgrupper. Bland dessa referensgrupper finns bland annat social klass eller samhällsklasser som en av de större grupperna.

---

⁹⁹ 1992, Leino A-L/Leino J

¹⁰⁰ 2005, Karlsson L

¹⁰¹ 1997, May T s 217 ff.

En övervägande del av de tillfrågade anser att yrke och ställning i arbetslivet bestämmer klasstillhörigheten men klassidentiteten kan snarare ses som passiv. En mer ofreflekterade hållning till något som kan uppfattas som naturligt och självklart. Känslan av samhörighet med sina arbetskollegor beskrevs tydligt i undersökningsresultatet och här kan en möjlighet för falsk personalisering finnas. En ofrånkomlig och inte alltid helt frivillig vänskap kollegor emellan som inte alltid är sann.¹⁰² Om jag fortsätter i Goffmans tankebanor och ser människans agerande som ett rollspel så finns det alltid en potential till en falsk personalisering vilket i sig inte alltid behöver ses som något destruktivt för individen.

Däremot bör det nog tas i beaktande, som en aspekt, vid arbetet med personalfrågor på arbetsplatser vid grupprelaterade arbetsformer exempelvis. I en gruppsamverkan där nyckelord som lyhördhet, samarbetsvilja och anpassningsförmåga beskriver vilka önskvärda egenskaper individen bör besitta, kan en falsk personalisering infinna sig. En personalisering som kan skapa otrygghet istället för ett inre lugn och gemenskap.

Eftersom omgivningens agerande är så avgörande för individens självbild har inte bara personer i den närmaste kretsen, *signifikanta andra*, stor betydelse utan även andra människor i dess omgivning, *generaliserande andra*. Maltén menar att individen utvecklas såsom omgivningen förväntar sig att han/hon ska göra.¹⁰³ Även om det är de signifikanta andra, som exempelvis föräldrar, lärare, klasskamrater och arbetskamrater som har den mest kraftfulla inverkan på individen har också de generaliserande andra ett inflytande på individen och därmed även på dennes självbild.

Sennett kritiserar teamwork som arbetssätt och menar att den arbetsmoral som fanns tidigare, är gångbar även i dagsläget. Med en strikt inrutad tidsanvändning där vikten av att självant och frivilligt sköta sina sysslor betonades i motsats till att enbart passivt underordna sig tidscheman och arbetsrutiner.¹⁰⁴ Han må ha en tendens att uppförstora detta men visst finns det en poäng i det han säger, om man ser till individens identitet. Att i en gruppstyrd värld enbart likgiltigt anpassa sig torde inte vara helt lyckat om vi strävar efter att uppnå en mer individualistisk autonomi.

Vad kan då mitt resultat säga om klassidentitetens inflytande på individen ur ett symboliskt interaktionistiskt perspektiv? Fokuseringen hamnar då på hur individen tolkar sin omvärld, får nya perspektiv, bland annat med hjälp av symboler och referensgrupper. De gruppidentiteter som individens sociala identitet består av och där klassidentiteten ingår.

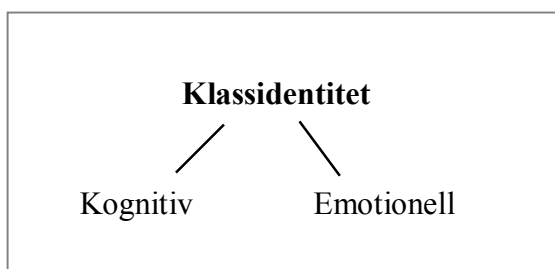
---

¹⁰² 1950, Riesman D et al

¹⁰³ 1997, Maltén A s 163 ff.

¹⁰⁴ 1999, Sennett R s 138 ff.

Om jag adderar detta med den uppdelning av klassidentiteten, som Karlsson presenterade, förstärker detta betydelsen av känslan av tillhörighet, se figur 6.¹⁰⁵

Figur 6. Klassidentitetens komponenter, modell 2¹⁰⁶

Då människan, enligt Riesmans resonemang,¹⁰⁷ är till sin karaktär gruppstyrd med ett behov av att vägledas blir klassidentiteten än mer markant, framför allt ur det emotionella perspektivet. Vilket naturligtvis även har inflytande på den personliga identiteten, individens självbild och därmed även den individuella identitetsutvecklingen. Om då inställningen till klassamhället och klasstillhörigheten, i den politiska debatten, förringas torde det påverka individens identitetsutveckling. Att uppfattningen och betydelsen av klassamhället försvagas kan nog snarare ses som en fas i samhällsutvecklingen, förutsatt att den mattas av på ett mer naturligt sätt.

Ur ett rollskapande perspektiv kan den sociala identiteten, där klassidentiteten ingår, ses som själva scenframträdandet, Front stage medan den privata identiteten förblir bakom scenen, Back stage. Goffman ser dessa båda akter är roller, eller rutiner, som kan ses som ett fastställt och accepterat handlingsmönster, godkänt av den sociala omgivningen.¹⁰⁸ Förändras det föreskrivna handlingsmönstret, utan att vara förankrat i omgivningen i stort, kan det leda till förvirring och osäkerhet hos individen i någon form och därmed ge en känsla av otrygghet. Detta är en anledning till, anser jag, att vara observant på hur klassamhället existens beskrivs, då det även kan ses som en interaktionistisk symbol. Detta påverkar på sikt det sociala livet och omvärlden som helhet, se figur 7.

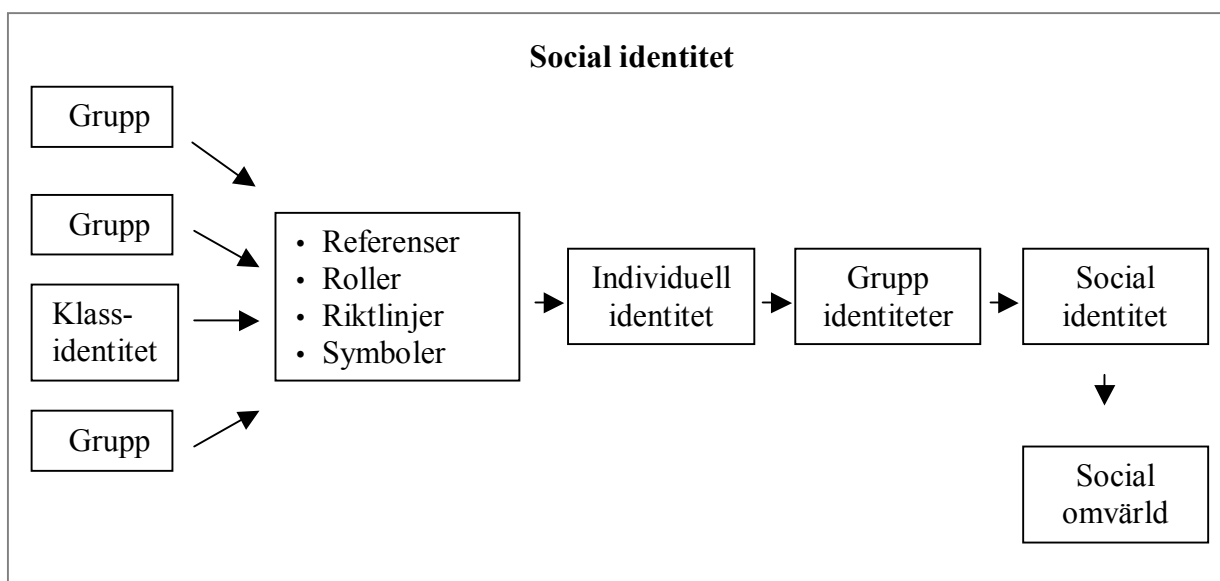
---

¹⁰⁵ 2005, Karlsson s107 ff.

¹⁰⁶ 2005, Ibid. s 29

¹⁰⁷ 1950, Riesman D et al

¹⁰⁸ 1974, Goffman E

Figur 7. Klassidentitetens inverkan på den sociala omvärlden.

Därför anser jag att klassindelning och klasstillhörighet fortfarande bör beskrivas, talas om och diskuteras istället för att från officiellt håll enbart ignorera att vårt samhälle fortfarande består av klasser.

Majoriteten av de tillfrågade i surveyundersökningarna ansåg att det finns samhällsklasser, de kunde känna klasstillhörighet samt definiera vad denna tillhörighet innebär för dem. Däremot har betydelsen av begrepp som arbetar- och medelklass förändrats. Svallfors benämner detta som en *de-artikulering* av klass, där inom den politiska världen begreppet fått en mer undanskymd roll. Han menar dock att klassamhällets upplösning är ogrundat prat, ofta startat i en strävan att framkalla bilden av ett samhälle utan fundamentala konflikter, säger Svallfors.¹⁰⁹ Emellertid kan det skönjas en omstrukturering inom klasserna på grund av att utvecklingen ändrar yrken, yrkeskrav och kompetensbehov.¹¹⁰

I *Klassamhällets återkomst* framhåller författarna att det centrala perspektivet är människors subjektiva upplevelser av klassamhället och dess konsekvenser.¹¹¹ Klassindelning kan dessutom ses som sociala objekt vilket, ur ett symboliskt interaktionistiskt perspektiv, är en nödvändighet för individens möjlighet att definiera sin sociala verklighet.¹¹²

¹⁰⁹ 2004, Svallfors S

¹¹⁰ 2001, Cigéhn G/Johansson M/Karlsson L s 126

¹¹¹ 2001, Cigéhn G/Johansson M/Karlsson L s 133

¹¹² 2001, Charon J s 44 ff.

Då ord är symboler som står för något, som representerar något för individen och som används för att kommunicera med blir deras mening en social sådan.¹¹³ Det vore kanske mer genomtänkt att modifiera synen på klass till en uttalad positiv sådan, snarare än begreppet i sig, med individens subjektiva identitet i centrum.

Den allmänna åsikten bland politiker och makthavare idag tycks vara att begreppet klass inom kort inte längre existerar.¹¹⁴ Det kan så vara, men jag tror att det är osannolikt att det kommer att ske inom en överskådlig framtid. Tyvärr visar sig denna uppfattning även när det gäller skolväsendet, då främst på gymnasienivå. Det finns numera ytterst få yrkesutbildningar och de teoretiska ämnen som är obligatoriska blir allt fler och fler. Vi kommer allt längre bort från Deweys pragmatiska nyttotänkande som så starkt anammades för över 50 år sedan. Detta är något som Ödman påtalar när han försöker se in i framtiden. Han ser en risk för att skolan kommer att fungera särskiljande snarare är en institution som främjar den enskildes behov och önskemål. Följden blir att endast de elever med resursstarka föräldrar kan utnyttja de möjligheter som skolan erbjuder.¹¹⁵ Med andra ord, ett framtingat klassamhälle i ett klasslöst land. Lukes talar om individens värdighet som en grundläggande, definitiv och övergripande rättsprincip.¹¹⁶ Han definierar sedan begreppet individualism utifrån flera perspektiv. Två sådana lämpar sig här att illustrera Ödmans eftertänksamhet inför vårt framtida samhälle. Om vi använder oss av ett etiskt perspektiv där varje individ själv måste avgöra vad som är moraliskt riktigt minimeras osäkerheten av en sned resursfördelning. Ansluter vi oss däremot till den etiska egoismen, där alla handlar utifrån ett egenintresse skapas snarare en större känsla av otrygghet och osäkerhet vilket sannolikt torde inverka på individen självbild.

4.3 Funderingar inför framtiden

Det blir alltså vanligare med andra typer av kategorisering än klass. Personlighetstester är en sådan, en frekvent företeelse inom delar av näringslivet numera. Kan detta ses som att människan har ett större behov av att veta vem hon, och andra är, när fokuseringen på individen är större. Eller är det så att människan helt enkelt har ett grundläggande behov av att karaktärisera och gruppera för att på sätt skapa ordning och trygghet. Min uppfattning är att det är bådadera. Det finns naturligtvis fler faktorer som kan påverka den sociala karaktären, den som individen visar utåt. Den falska personalisering som Riesman nämner är en sådan.¹¹⁷ Att inte finna en trygghet i sin egen identitet och i sin klassidentitet, utan att istället försöka vara såsom hon tror att omgivningen, främst inom arbetslivet, anser att hon bör vara. Som resultaten visar är klasstillhörigheten starkare bland de människor som varit verksamma inom yrkeslivet en längre tid och som är väl etablerade på arbetsmarknaden inom sin profession. Detta ser jag som ett utslag av klassidentitet som ger individen en större känsla av trygghet och egenvärde.

---

¹¹³ Se Klasstillhörighet

¹¹⁴ 2001, Cigéhn G/Johansson M/Karlsson L s 132

¹¹⁵ 1995, Ödman P-J s 627 ff.

¹¹⁶ 1973, Lukes S

¹¹⁷ 1950, Riesman D et al

Att envist vidhålla att klassamhället aldrig kommer att försvinna utesluter ett kreativt tänkande och bör ses som reformfientligt. Att lika envist hävda att det inte längre finns något klassamhälle upplever jag som direkt enfaldigt. Dessutom verkar det senare i dagsläget inte direkt gagna individens utveckling på något plan, utom möjligen för ett fåtal. Däremot att söka sträva mot ett samhälle där en kategorisering av människor inte längre är av så stor vikt, upplever jag som mer attraktivt. Ett förslag är att använda sig Hegels dialektik i större utsträckning för att på så sätt föra utvecklingen framåt.¹¹⁸ Att utifrån dessa påståenden dryfta, argumentera, arbeta med värderingar och normer för att så småningom komma fram till ett gemensamt förhållningssätt, väl förankrat bland samhällets medborgare.

Detta ämne, klassidentitet och individuell sådan, är väldigt mångfasetterat och jag har här bara skrapat en aning på ytan. Jag anser att jag besvarat min relativt öppna frågeställning och det är min förhoppning att jag fångat läsarens uppmärksamhet vid vikten av fortsatta studier i ämnet. Ett ämne som jag anser förtjänar en vidare diskussion och debatt.

---

¹¹⁸ 1990, Ekman R s 147

5. Referenslitteratur

- Allwood Carl Martin, Franzén, E. C, 2003. *Tvärkulturella möten*. Stockholm: Natur och Kultur.
- Artikelkompendium socialpsykologi, SOC 40, 2005. Beck Ulrich. *Living your own life in a runaway World*. Sociologiska institutionen.
- Beck Ulrich, 1992. *Risk Society: Towards a new Modernity*. London: SAGE Publications.
- Bourdieu Pierre, 1994. *Kultursociologiska texter* i urval av Broady B/Palme M. 4: e upplagan. Stockholm: Brutus Östlings Bokförlag Symposion.
- Bryman Alan, 2002. *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber Ekonomi.
- Charon Joel M, 2001. *Symbolic Interactionism*. New Baskerville: Pub.Set.
- Cigéhn Göran, Johansson Mats, 1997. *Klassidentitet i upplösning*. Sociologiska institutionen Umeå: Umeå Universitet.
- Cigéhn Göran, Johansson Mats, Karlsson Lena, 2001. *Klassamhällets återkomst*. Sociologiska institutionen Umeå: Umeå Universitet.
- Dahlin Bo, Ingelman Rutger, Dahlin Christina, 2002. *Besjälade lärande*. Lund: Studentlitteratur.
- Dewey John. *Individ, skola, samhälle*, 1980. Tredje utgåvan. Stockholm: Natur och Kultur.
- Ekman Rolf, 1990. *Filosofins grunder*. Göteborg: Akademiförlaget.
- Fromm Erich, 1976 *Att ha eller att vara*. Stockholm: Bokförlaget Natur och Kultur.
- Goffman Erving, 1974. *Jaget och maskerna*. Stockholm: Prisma.
- Hegel Friedrich, 1967. *Åndens fenomenologi*. Oslo: Pax.
- Karlsson Lena, 2005. *Klasstillhörighetens subjektiva dimension*. Sociologiska institutionen. Avhandling 2005. Umeå: Umeå Universitet.
- Leino Anna-Liisa, Leino Jarkko, 1992. *Grundbok i pedagogik*. Esbo: Schildts Förlag.
- Lukes Steven, 1973. Individualism. London: Billing & Sons.
- 1997, Maltén Arne. *Pedagogiska frågeställningar*. Lund: Studentlitteratur.
- May Tim, 1997. *Samhällsvetenskaplig forskning*. Lund: Studentlitteratur.

- Nationalencyklopedins Internettjänst, 2005. <http://www.ne.se>
- Polit Denise, Hungler Bernadette, 1999. *Nursing reseach, principals and methods*. Philadelphia: Lippincott Williams & Wilkins.
- Riesman David, Denney Reuel, Glazer Nathan, 1950. *Den ensamma massan*. Stockholm: AB Egnellska Boktryckeriet.
- Segerstedt Torgny T, Lundquist Agne, 1955. *Människan i industrisamhället*. Stockholm: Studieförbundet Näringsliv och Samhälle/Nordstedts.
- Sennett Richard, 1999. *När karaktären krackelerar*. Stockholm: Atlas.
- Statistiska Centralbyrån, SCB. <http://www.scb.se>
- Svallfors Stefan, 2004. *Klasssamhällets kollektiva medvetande*. Umeå: Boréa Bokförlag.
- Svedberg Lars, Monica Zaar, et al 1998. *Boken om pedagogerna*. Stockholm: Liber.
- Svensson Per-Gunnar, Starrin Bengt, et al, 1996. *Kvalitativa studier i teori och praktik*. Lund: Studentlitteratur.
- Taylor Charles, 1994. *Det mångkulturella samhället*. 2: a upplagan. Göteborg: Daidos.
- Umeå Universitet, 2005. <http://www.umu.se>
- Åberg Rune, 1990. *Industrisamhälle i omvandling: människor, arbete och socialt liv i en svenska industristad från femtiotal till åttiotal*. Stockholm: Carlssons.
- Ödman Per-Johan, 1995. *Kontrasternas spel – en svensk mentalitets- och pedagogikhistoria*. Stockholm: Prisma.